

قاضی و قضاوت از دیدگاه اسلام در کلام آیت الله میردامادی

به مناسبت هفته قوه قضائیه، با آیت الله میردامادی پیرامون قاضی و قضاوت از دیدگاه اسلام گفت و گو نمودم که در ادامه مشروح آن می آید.

بسم الله الرحمن الرحيم

قضاوت در واقع از یکسو مسیری است که حق جویان را امیدوار می سازد و از سوی دیگر زورمداران را از رسیدن به آمال و آرزوهای نابه جا باز می دارد. به این ترتیب قضاوت، راه هایی است که به رفع خصومت و پایان بخشیدن به منازعات می انجامد و حقوق از دست رفته را براساس قوانین دقیق و قابل اجرا به حق داران باز می گرداند. این گونه است که منصب قضا، ظریف ترین، حساس ترین، مهم ترین و در عین حال یکی از خطیرترین مناصب اجتماعی از دیدگاه اسلام به شمار می رود.

جهت ارج نهادن به مقام والای قضا و قضاوت و تکریم از مقام شامخ شهید مظلوم آیت الله دکتر بهشتی، اوّلین مسئول دستگاه قضایی جمهوری اسلامی که در هفتم تیرماه ۱۳۶۰ بر اثر انفجار بمب به شهادت رسید، به پیشنهاد قوه قضائیه، مبنی بر نامگذاری هفته اوّل تیرماه به عنوان هفته قوه قضائیه، این پیشنهاد در تاریخ ۲۷/۴/۱۳۷۳ در شورای فرهنگی عمومی مطرح شد و به تصویب رسید. از این رو در آستانه آغاز هفته قوه قضائیه با آیت الله سید باقر میردامادی، مدیر حوزه علمیه ابوالفتح تهران و نماینده آیت الله العظمی نوری همدانی در تهران پیرامون اهمیت قوه قضائیه در اسلام و نقش حساس قضاوت از منظر قرآن و روایات با این استاد و محقق حوزوی دیدار و گفت و گو نمودم که مشروح آن در ادامه از نظر می گذرد.



مشروح این گفت و گو به شرح زیر است:

آیت الله سید باقر میردامادی، محقق، مؤلف حوزوی، نماینده تام الاختیار آیت الله العظمی نوری همدانی و مدیر حوزه علمیه ابوالفتح تهران در این گفت و گو با اشاره به هفته قوه قضاییه این قوه را یکی از ارکان کشور دانست و گفت: یکی از ارکان سه قوه که در هر کشوری لازم است وجود داشته باشد و حکومت متمدن و اسلامی به طور ضروری باید داشته باشد، قوه قضاییه است.

لزوم اقتدار و استقلال قوه قضاییه

این محقق و استاد حوزوی با اشاره به لزوم استقلال و قدرت داشتن قوه قضاییه اظهار کرد: قوه قضاییه باید از استقلال کامل و قدرت قوی برخوردار باشد، زیرا کشور باید دارای امنیت کامل باشد و تضمین کننده امنیت و آرامش کشور به برکت قوه قضاییه است.

وی ادامه داد: کشور بدون قوه قضاییه دچار هرج و مرج و ناامنی شدید خواهد شد، لذا قوه قضاییه برای احقاق حق و ایجاد عدالت و رفع اختلاف، حفظ جان و مال و آبروی مردم ضروری است.

نقش حساس قاضی و قضاوت از دیدگاه قرآن

آیت الله میردامادی در پاسخ به اینکه یک قاضی از نظر قرآن و روایات چه ویژگی هایی باید داشته باشد، گفت: در آیات مختلفی از

قرآن کریم به نقش حساس قضاوت اشاره شده که نشان دهنده اهمیت نقش قضاوت از دیدگاه قرآن است.

این محقق حوزوی با اشاره به آیات قرآن در این زمینه اظهار کرد: یکی از این آیات مورد اشاره **آیه ۵۱ سوره نور** است که خداوند می فرماید: «إِنَّ زَمَّامًا كَانَتْ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ» گفتار مومنان هنگامی که آنان را به سوی خدا و پیامبرش می خوانند تا میانشان داوری کند، فقط این است که می گویند: شنیدیم و اطاعت کردیم».

وی ادامه داد: همچنین خداوند در **آیه ۶۵ سوره نساء** فرمود «فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا»؛ به پروردگارت سوگند که آنان مومن حقیقی نخواهند بود مگر آن که تو را در آنچه میان خود نزاع و اختلاف دارند به داوری بپذیرند، سپس از حکمی که کرده ای در وجودشان هیچ دل تنگی و ناخوشنودی احساس نکنند و به طور کامل تسلیم شوند».

مدیر حوزه علمیه ابوالفتح تهران افزود: در **آیه ۴۴ سوره مائده** با اشاره به اهمیت عدالت در قضاوت می فرماید «وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ»؛ و کسانی که بر طبق آنچه خدا نازل کرده داوری نکنند، اینان کافرند».

بعثت پیامبران برای اجرای عدالت

آیت الله میردامادی پیامبران را یک نمونه قاضی و مجری عدالتی دانست که از سوی خداوند فرستاده شده اند و گفت: خداوند در **آیه ۲۵ سوره حدید** می فرماید: «لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ»؛ ما پیامبران خود را به دلایل روشن فرستادیم و به آنان کتاب و ترازو برای تشخیص حق از باطل دادیم تا مردم به عدالت برخیزند».

وی ادامه داد: در این آیه خداوند یکی از انگیزه های بعثت پیامبران را اجرای عدالت دانسته است که عدالت به وسیله انبیاء و امام اجرا می شود، و اکنون در زمان غیبت امام این عدالت توسط

علماء، مجتهدین، حکام اسلامی، دادگاه‌ها و قضاوت‌ها واد شرایط عالم و عادل اجرا می‌شود.

مسئولیت قاضی و قضاوت از دیدگاه امام علی(ع)

این استاد و محقق حوزه علمیه تهران با اشاره به مسئولیت سنگین قضاوت از نظر مولای متقیان اظهار کرد: مسئولیت قضاوت از نظر آقا امیرالمومنین(ع) چنان سنگین است که حضرت در حدیثی می‌فرماید «لو يعلم الناس ما فی القضاء ما قضاوا فی ثمن بعره»، اگر مردم می‌دانستند که چقدر کار قضاوت دشوار و پر مسئولیت است حتی درباره پیشگامی هم قضاوت نمی‌کردند.

وی ادامه داد: همچنین حضرت در حدیثی دیگر به شریح قاضی می‌فرماید: «یا شریح قد جلست مجلسا لا یجلسه الا نبی او وصی نبی او و وصی نبی او»، ای شریح تو بر مسندی نشسته‌ای که جز پیامبر(ص) و وصی پیامبر(ص) نمی‌نشیند.

حساسیت منصب قاضی و قضاوت و لزوم داشتن قاضی لایق

آیت الله میردامادی با اشاره به حساس بودن منصب قضاوت بیان کرد: با این آیات و روایات مشخص می‌شود که مسئله قضاوت یکی از کارهای لازم و ضروری در اسلام است و باید افراد لایق و واد شرایط این پست حساس و مهم را اداره نمایند و حتی یکی از واجبات کفایی است.

وی ادامه داد: اگر در منصب قضاوت افراد لایق و واد الشرایط کناره‌گیری و از پذیرفتن این مسئولیت‌شانه خالی‌کنند قطعاً افراد نالایق این پست حساس را اشغال می‌کنند، و این افراد نالایق قطعاً حکم بر خلاف ما انزل الله صادر خواهند کرد و ظلم و ناحق جامعه را فرا می‌گیرد.

این استاد حوزوی افزود: اگر چنانچه امر مهم قضاوت در جامعه وجود نداشته باشد، جامعه دچار هرج و مرج خواهد شد و جان، مال، ناموس مردم دچار خطر خواهد شد و حتی امنیت اجتماعی آسیب‌شدید خواهد دید و این عمل شرعاً و عقلاً صحیح نیست.

نماینده تام‌الاختیار آیت الله العظمی نوری همدانی در تهران بیان کرد: بنابراین باید افراد عالم و آگاه و متقی و پرهیزگار در این پست حساس و مقام خطیر حاضر شوند و طبق آیات و روایات با جمیع ضوابط و با احتیاط کامل قضاوت کنند تا عدالت اسلامی پیاده و حقوق

حقه اسلامی در جامعه رایج شود.

ویژگی ها و شرایط قاضی مورد تأیید اسلام

آیت الله میردامادی در پاسخ به اینکه یک قاضی مسلمان و مورد اعتماد مسلمین چه ویژگی هایی باید داشته باشد، گفت: قاضی از نظر مقررات شرعی و فقه اسلامی باید مومن، عادل، عالم، حازق، پاکدامن، شجاع و صبور و حلیم باشد و از فشارها و انتقادات و حتی تهدیدات خسته نشود و در حال عصبانیت، ناراحتی، کسالت روحی و جسمی قضاوت نکنند. قطعاً کار قاضی یک نوع جهاد در راه خدا است و پاداش عظیم و بزرگی در روز قیامت خداوند به او عطا خواهد کرد.

این استاد و محقق حوزی داشتن علم قضا را یکی از شرایط قاضی دانست و گفت: از شرایط قاضی این است که علم به قضا داشته باشد، چون قضاوت ارتباط مستقیم با حقوق انسان ها دارد و باید قاضیان مسائل مربوط به حقوق را دقیقاً بدانند که حقی از کسی ضایع و تلف نشود.

وی به دیگر شرایط قاضی اشاره و بیان کرد: داشتن تقوا و ایمان در حد اعلا از دیگر شرایط یک قاضی است که از خطرات نفسانی و شیطانی مصون باشد و حداقل تقوی عمل به واجبات و ترک محرمات است.

آیت الله میردامادی افزود: یک قاضی باید آشنای به اوضاع اجتماعی و سیاسی کشور باشد، زیرا شرط مسئولین را عارف به زمانه نوشته اند و آشنایی به احکام ثانویه و اوضاع و احوال مسلمانان است.

وی ادامه داد: قاضی باید از مدیریت قوی برخوردار باشد و در امر قضاوت تحت تاثیر جو و حوادث غیر مترقبه قرار نگیرد و در پیچ و خم منازعات خود را نبازد و دچار تزلزل و تردید نشود.

این محقق و استاد حوزوی، استقلال رای داشتن قاضی را از دیگر شرایط وی دانست و گفت: یک قاضی باید استقلال رای داشته باشد و در مقابل زبان بازی ها، چاپلوسی ها، تملق ها دچار انحراف از حقیقت نشود و راه را گم نکند، و در انجام وظیفه و تکالیف دینی و قانونی خود سستی نکند.

آیت الله میردامادی شجاعت داشتن را از دیگر ویژگی های یک قاضی بر شمرد و بیان کرد: قاضی باید شجاع باشد، چون قاضی مسئول جان و مال و آبروی مردم است و قطعاً در اجرای حکم با تهدیدات و فحاشی و انتقادات شدید مواجه می گردد و لازم است که شجاعت داشته باشد.

وی ادامه داد: یک قاضی نباید توصیه و سفارش افراد ذی نفوذ و دوستان خود را در تصمیم گیری تاثیر گذار بداند و رای حقیقی و حق را عوض کند و به اصطلاح نباید پارتی بازی کند و مسیر قضاوت را عوض کند.

توصیه به قضات جهت مشورت با پیشکسوتان صالح دستگاه قضا

آیت الله میردامادی با اشاره به ضرورت مشورت کردن با پیشکسوتان دستگاه قضا به قضات توصیه کرد: قضات باید با همکاران و پیشکسوتان دستگاه قضا ارتباط لازم داشته و مشورت کنند و بدانند که مشورت بسیار حساس است و از عقل و تجربه دیگران استفاده بردن بسیار نافع است.

وی خاطرنشان کرد: توصیه می شود حتما قضات از پیشکسوتان حوزه کاری خود مشورت بگیرند و بدانند که اسلام هم به امر مشورت توصیه کرده و خداوند نیز در آیه ۱۵۹ سوره آل عمران می فرماید: « وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأُمْرِ ».

این استاد و محقق حوزوی اظهار کرد: قاضیان باید مراقبت شدید داشته باشند که خدا آنها را از هر گونه خطر و انحراف و وسوسه حفظ کند و به واسطه نفس اماره و خواسته های دل دچار حرام و گناه نشوند.

آیت الله میردامادی یکسان دیدن طرفین دعوا را از مهمترین مسائل قضاوت دانست و گفت: قاضی باید طرفین دعوا را به یک دید و یکسان ببیند به نحوی که در برخورد، احترام کردن، کیفیت برخورد با هر دو طرف دعوا یکسان و مساوی برخورد کند که سوء تفاهمی به وجود نیاید، مثلا یا جلوی هیچ کدام بلند نشود یا جلوی هر دو طرف بلند شود. بنابراین قاضی از این نظر باید با هر دو طرف دعوا یکسان بنگرد تا موجب اطمینان و اعتماد مردم در قضاوت شود و در قضاوت نیز خود را در محضر خداوند بداند و حق قضاوت کند و بداند که خودش نیز فردا در برابر قاضی قیامت مورد قضاوت واقع خواهد شد.

این استاد و محقق حوزه در پایان به عدم گرفتن هدیه و رشوه از سوی قاضی اشاره و بیان کرد: قضات باید خیلی مراقب باشند و بدانند که زیر ذره بین مردم هستند و یک قاضی نباید از هیچ یک از طرفین دعوا چیزی به عنوان هدیه بپذیرد، زیرا این هدیه در حقیقت همان رشوه و به قول امروزی ها زیر میزی است و رشوه در دین اسلام حرام است؛ دهنده و گیرنده رشوه عقوبت خواهند شد، تا جایی که پیامبر

اکرم (ص) در حدیثی فرمودند: الرشی و المرتشی کلاهما فی النار، رشوه
دهنده و گیرنده هر دو معاقبند.

پدیدآورنده:

به قلم: امیرمحسن سلطان احمدی

www.soltanahmadi.ir

انتشار این مطلب در:

خبرگزاری بین المللی قرآن [ایکنا](#)